

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Г.А. ЧЕРЕДНІЧЕНКО, Є.С.СМІРНОВА

АНГЛІЙСЬКА МОВА

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України як
навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів
(лист №1/11-19606 від 19.12.12).*

Київ НУХТ 2014

УДК 811.111

Рекомендовано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів (лист №1/11-19606 від 19.12.12).

Чередніченко Г.А., Смірнова Є.С. Англійська мова: Навч. посіб.– К.: НУХТ, 2014.–315 с.

Рецензенти: д.пед.наук, професор *Амеліна С.М.*
к. філол. наук, доцент *Захарова Л.М.*

Видання складається з трьох розділів, перший з яких присвячено загальним питанням перекладу наукової та технічної літератури, а саме способам і прийомам перекладу певних явищ англійської підмови науки та техніки, а другий – теорії та практиці анотування та реферування наукових текстів. У третьому розділі подано вправи та зразки ділових документів.

Додатки містять зразок титульної сторінки реферату, зразок виконання тестів, приклади оформлення бібліографії, короткий словник.

Для аспірантів і здобувачів нефілологічних спеціальностей вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації для підготовки до складання кандидатського іспиту з іноземної мови (англійська).

Г.А. Чередніченко, кандидат педагогічних наук, доцент
Є.С. Смірнова, кандидат філологічних наук, доцент

Видання подано в авторській редакції

Г.А.Чередніченко, Є.С.Смірнова, 2014
©НУХТ, 2014

ЗМІСТ

Передмова	5
Розділ I Переклад наукової та технічної літератури	8
1. Переклад наукової та технічної літератури	8
1.1 Загальні питання перекладу	8
2. Граматичні аспекти перекладу	8
2.1. Граматичні проблеми науково-технічного перекладу.....	8
2.2. Граматичні трансформації при перекладі.....	13
2.3. Переклад присудка.....	22
2.4. Переклад інфінітиву.....	46
2.5. Переклад герундія і герундіальних конструкцій.....	65
2.6. Переклад дієприкметника та дієприкметникових конструкцій.....	71
2.7. Переклад абсолютних конструкцій.....	73
2.8. Переклад модальних дієслів.....	76
2.9. Переклад емфатичних конструкцій.....	81
2.10. Переклад еліптичних конструкцій.....	82
2.11. Переклад означеного та неозначеного артиклів.....	84
2.12. Переклад асиндетичних іменникових словосполучень.....	87
2.13. Переклад речень із заперечними конструкціями.....	91
2.14. Переклад заголовків.....	96
3. Лексичні аспекти перекладу	99
3.1. Лексичні трансформації при перекладі.....	99
3.2. Переклад власних назв.....	102
3.3. Переклад інтернаціональної лексики.....	116
3.4 Псевдоінтернаціоналізми або хибні друзі перекладача.....	122
3.5. Переклад неологізмів.....	137
3.6. Переклад багатозначних слів.....	139
3.7. Переклад фразеологізмів.....	140
3.8. Переклад реалій.....	144
3.9. Переклад термінів.....	147
4. Переклад науково-технічних текстів	148
Розділ II Анотування і реферування наукових текстів	167
2.1. Реферування.....	169
2.2. Анотування.....	184
Розділ III Вправи та зразки ділових документів	273
Ділові листи.....	273
Заявка на участь у науковій конференції.....	275

Анкета.....	276
Бланк реєстрації в готелі.....	278
Факс.....	279
Електронна пошта	279
Додатки	280
Зразок оформлення титульної сторінки реферату.....	280
Зразок лексико – граматичних підсумкових тестів.....	281
Кліше для написання анотацій та рефератів.....	284
Тексти для реферування та анотування.....	287
Приклади оформлення бібліографії іноземних джерел англійською мовою.....	297
Слова-організатори, що вводять логічний контекст.....	299
Перелік «хибних друзів перекладача».....	301
Транслітерація власних назв.....	312

Розділ I ПЕРЕКЛАД НАУКОВОЇ ТА ТЕХНІЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Переклад наукової та технічної літератури

1.1 Загальні питання перекладу

Для підготовки до складання кандидатського іспиту аспірантам потрібно прочитати та перекласти фахову літературу і на основі прочитаного написати реферат рідною мовою.

Але при перекладі наукової літератури часто виникають певні труднощі.

Переклад — це текст, слово, усне висловлювання, а також літературний твір, перекладені з однієї мови іншою.

При перекладі необхідно вирішити два завдання:

- правильно розуміти зміст висловлювання (тексту) мовою оригіналу;
- повністю і точно передати цей зміст засобами мови перекладу.

Крім цього необхідно:

- мати певний запас слів англійської мови, в тому числі спеціальної термінології у певній галузі знань;
- знати граматику англійської мови;
- володіти технікою перекладу і вміти ефективно користуватися словником (знати за формуванням, формальними ознаками, до якої частини мови відноситься незнайоме слово), знати всі особливості побудови словника;
- мати уявлення про галузь знань, до якої відноситься текст, який перекладається.

2. Граматичні аспекти перекладу

2.1. Граматичні проблеми науково-технічного перекладу

Короткі теоретичні відомості

1. Поділ складних випадків перекладу на граматичні та лексичні явища досить умовний, адже в кожній мові граматичне тісно пов'язане з лексичним і спосіб передачі в перекладі граматичних

форм і конструкцій нерідко залежить від їх лексичного наповнення. Одне й те ж граматичне явище залежно від конкретного лексичного вираження може перекладатися різними способами. Однак існують певні загальні закономірності співвідношення та відповідності граматичних форм і конструкцій мов оригіналу і перекладу, тому докладний опис таких співвідношень, орієнтований на переклад, видасться не тільки доцільним, а й необхідним, аби достатньо чітко уявляти, які можливості має перекладач у своєму розпорядженні для адекватної передачі у перекладі граматичних явищ оригіналу.

2. Мова науково-технічної літератури відрізняється від розмовної мови або мови художньої літератури певними лексичними, граматичними та стилістичними особливостями. Якщо лексичні відмінності помітні навіть для нефахівця (а це передусім значна наявність спеціальної лексики, термінів), то у граматичному плані вони значно менш виразні, однак не менш різноманітні. Необхідно підкреслити, що тут йдеться не про інвентарні відмінності, тобто відмінності у складі синтаксичних конструкцій або морфологічних форм (що майже відсутні між текстами різних письмових стилів), а про відмінності у функціонуванні граматичних елементів. Однією з найпомітніших граматичних особливостей науково-технічних текстів є велика кількість різного роду поширених складних (у першу чергу - складнопідрядних) речень, що вживаються для передачі типових для наукового викладу логічних відношень між об'єктами, діями, подіями та фактами.

3. Між науково-технічними текстами, написаними різними мовами, також існують значні граматичні відмінності, зумовлені особливостями граматичної будови мови, нормами і традиціями письмового наукового мовлення. Так, в англійських фахових текстах значно частіше, ніж в українських, вживаються форми пасивного стану та неособові форми дієслів, дієприкметникові звороти й специфічні синтаксичні конструкції, особові займенники першої особи однини та одночленні інфінітивні й номінативні речення тощо. Та все ж найбільше між англійськими та українськими науково-технічними текстами граматичних розбіжностей інвентарного характеру, зумовлених особливостями побудови цих мов. Так, в українській мові відсутні неозначений та означений артиклі, що вживаються в англійській мові не тільки як певні означення, а й сигналізують про особливості розподілу інформації у англійському реченні.

4. Обов'язковою умовою адекватного перекладу є вміння правильно аналізувати граматичну будову іншомовних речень,

правильно визначати граматичні труднощі перекладу й конструювати речення у перекладі відповідно до норм мови і жанру перекладу. Зрозуміло, що перекладач повинен бути добре обізнаним з граматичними особливостями вихідної та цільової мов, основами теорії перекладу взагалі та науково-технічного перекладу зокрема, а також із перекладними відповідниками у галузі граматики та лексики, перекладацькими трансформаціями, способами перекладу різних мовних та мовленнєвих явищ. Все це становить частину загальної компетенції перекладача, яка, звичайно, значно ширша від означеної нами. Для перекладача науково-технічної літератури особливо важливе знання предмета перекладу – він повинен орієнтуватися у тій предметній галузі, до якої належить призначений для перекладу текст. Під час перекладу потрібно правильно зрозуміти зміст речень, смислові відношення між реченнями та значення метатекстових елементів, що беруть участь в організації тексту. Природно, що найбільший комплекс граматичних проблем перекладу пов'язаний із розумінням синтаксичної структури та морфологічного складу речень як мовних елементів, що є безпосередніми носіями предметної інформації.

5. Як відомо, англійська і українська мови належать не тільки до різних гілок індоєвропейської родини мов (перша - до германської, друга – до слов'янської), а й до різних структурних типів мов: перша - переважно аналітична мова, де граматичні відношення у реченні передаються вільними граматичними морфемами, а друга – флективна мова, де граматичні значення й відношення передаються за допомогою зв'язаних граматичних морфем – флексій. Саме розбіжності в будові мов, у наборі їхніх граматичних категорій, форм та конструкцій і становлять першу велику групу граматичних труднощів перекладу. Так, в українській мові немає артиклів, герундія, часових форм дієслова груп Continuous та Perfect, складних підметових та додаткових інфінітивних конструкцій, а в англійській мові - дієприслівників, категорії роду іменників і прикметників тощо. Певні відмінності існують у побудові речення: на відміну від української мови, де група підмета нерідко може міститися після групи присудка, в англійській мові порядок головних членів речення значно фіксованіший, що може вимагати перебудови речення при перекладі.

Друга група граматичних труднощів перекладу пов'язана з різним обсягом змісту подібних у двох мовах форм і конструкцій. Так, форма теперішнього часу дієслова-присудка в українській мові відповідає за своїм змістом англійським відповідним формам Present

Indefinite, Present Continuous та частково Present Perfect, а форма родового відмінку українського іменника може відповідати за своїм граматичним значенням англійській прийменниково-іменниковій конструкції "of + N" або формі загального відмінку іменника в препозиції до іншого іменника.

Третю групу граматичних труднощів перекладу складають ті граматичні явища мови тексту оригіналу, що мають відмінні від відповідних граматичних явищ мови перекладу функціональні характеристики: Наприклад, форми однини і множини іменника наявні і в українській, і в англійській мовах, однак форми конкретних іменників можуть не збігатися (англійське evidence вживається тільки в однині, але може перекладатися формою і однини, і множини).

Ще одна група граматичних труднощів перекладу складається з тих граматичних явищ, що мають різні частотні характеристики в англійській та українській науково-технічній літературі. Так, у першій частотність форм пасивного стану дієслова-присудка значно більша, ніж у другій, тому в перекладі такі форми нерідко доводиться замінювати на форми активного стану. Такі труднощі викликані розбіжностями у мовностилістичних нормах текстів мовами оригіналу й перекладу.

Певні труднощі для перекладачів-початківців становлять граматичні омоніми — формально тотожні граматичні форми або конструкції, що мають різне граматичне явище (наприклад, дієслово to do може вживатися їх допоміжне дієслово у заперечувальних та питальних реченнях, дієслово- репрезентант попереднього дієслова та як смислове дієслово).

6. Ще одна група граматичних труднощів перекладу пов'язана з особливостями вираження членів речення у двох мовах, насамперед підмета і присудка. Наприклад, в англійській мові є так звані "формальний підмет" і "формальний додаток", неможливі у структурі українського речення. Тільки незначна частка англійських та українських висловлювань має ідентичну синтаксичну структуру та порядок компонентів і тільки у такому випадку англійські висловлювання можуть перекладатися відповідними українськими висловлюваннями без застосування граматичних трансформацій. Такий переклад називається "дослівним" або "послівним". Його слід відрізнити від граматично буквального перекладу, який є дослівним Перекладом граматичної форми або синтаксичної конструкції, що порушує граматичні норми мови перекладу та/або жанрово-стилістичні норми Науково-технічної літератури. Граматичний буквалізм призводить не тільки до порушення норм мови перекладу, а

й до різних викривлень у передачі смислу оригіналу. Наприклад, у граматично буквальному перекладі речення "A new element will be discovered sooner or later" /"Новий елемент буде відкрито раніше чи пізніше" спостерігається порушення норм функціонування порівняльних форм прислівників: в українській мові у подібних випадках вживається форма позитивного, а не порівняльного ступеня ("рано чи пізно"). А наступний буквальный переклад викривляє смисл оригіналу і порушує деякі граматичні норми української мови, згідно з якими, зокрема, дієприкметниковий зворот не може вводитися сполучником, а анафоричний присвійний займенник повинен мати форму "свій", а не "його": While taking part in the discussion he advanced his famous theory. /Коли, беручи участь у дискусії, він висунув його відому теорію (Треба: "Саме під час цієї дискусії він висунув свою знану тепер теорію").

Дослівний переклад відбувається послідовно з першого слова речення до останнього. Він не виключає вилучення артиклів та певних лексичних трансформацій, якщо внаслідок їх застосування структура й порядок членів речення, що перекладається, не змінюються:

This is the phenomenon of diffraction. Це – явище дифракції.

It is one of the basic questions of any science. Це є одним з головних питань будь-якої науки.

7. Саме для того, щоб уникнути неадекватного буквального перекладу ("граматичного буквализму"), і потрібно застосовувати перекладацькі граматичні трансформації, внаслідок яких буквальный переклад адаптується до норм мови перекладу та стає адекватним. Граматичні трансформації спричиняються різними чинниками.

Зокрема, **причинами** таких **трансформацій** є:

1) Різниця у способах передачі інформації англійським і українським реченням: те, що в одній мові передається лексичними засобами, в іншій мові може виражатися граматичними засобами. Так, наприклад, попередність однієї дії іншій у минулому в англійській мові позначається формою Past Perfect дієслова-присудка, а в українській мові – словами або словосполученнями ("раніше", "перед цим", "до того" тощо).

2) Відсутність в одній з мов певних граматичних явищ, форм або конструкцій. Наприклад, в українській мові артиклі, герундіальна форма Дієслова, формальний додаток ("it"), а в англійській мові - родові форми іменників та прикметників, форми відмінків числівників.

3) Необов'язковість вираження граматичної інформації в одній з мов (наприклад, в українській мові граматично не виражена інформація про те, що дія в теперішньому часі відбувається у момент говоріння (англійська Дієслівна форма Present Continuous).

4) Різниця у представленні змісту речення поверхневою структурою (наприклад, в англійській мові складна інформація у додатку може виражатися у вигляді складного додатку Objective Infinitive).

5) Особливості сполучуваності й функціонування слів у словосполученнях і реченнях (наприклад, через особливості сполучуваності прикметника administrative словосполучення administrative efficiency не може перекладатися як "адміністративна ефективність" і повинне перекладатися як "ефективне управління").

Розділ III. ВПРАВИ ТА ЗРАЗКИ ДІЛОВИХ ДОКУМЕНТІВ

Ділові листи

1. Enquiry Letter

7011	12 Pankivs'ka St., Kyiv, 03056 Tel. (044)289
	Ukraine
Head of Conference – Organising Committee Manchester Higher Business School 74 Dockside Manchester M15 7BJ UK	
February 3, 2010	
	Dear Sirs or Madams
	I understood from Higher Business School Annual 2010 Report Web. site you are holding the scientific conference on Administrative Business in April. Please consider my participation in your conference since my professional concern in this sphere of research.
	I would be grateful if you could send me detailed information about the work of the conference.
	Faithfully yours, Ann Stepko MBA (Eng.)

2. Covering Letter

12 Pankivs'ka St.,
Kyiv, 03056
Tel. (044)289
7011
Ukraine

Head of Conference –
Organising Committee
Manchester Higher
Business School
74 Dockside
Manchester M15 7BJ
UK

February 27, 2010

Dear Sirs or Madams

I appreciate your sending me full information about your conference as well as the enclosed conference application form.

I am sending you a CD with my article to be published in your Higher Business School Journal.

I look forward to meeting with you in the near future.

Yours faithfully,

Ann Stepko
MBA (Eng.)

Encl.

CONFERENCE APPLICATION FORM

Conference Application Form
for the participation at the International Scientific Conference
“Language and Culture” named after Prof. S. Burago

Full Name _____

Address

Tel./E-mail

Occupation

Address of the Institution _____

Office Tel., Fax, e-mail _____

Scientific degree _____

Position _____

Theme of the report _____

Workshop to be planned

For residential participants only:

▪ dormitory/ hotel _____

▪ number of nights _____

Date « ____ » _____ 20 ____

Signature _____

Навчальне видання

Чередніченко Галина Анатоліївна
Смірнова Єлизавета Сергіївна

Англійська мова

Видання подано в авторській редакції

Комп'ютерна верстка

Підп.до друку .Формат . Гарнітура . Ум.друк.арк. . Обл.-вид.арк.
. Наклад 300 прим. Вид.№28/11. Зам.№

НУХТ. 01601 Київ-33, вул.Володимирська,68
Свідоцтво про реєстрацію серія ДК 3 1786 від 18.05.04р.